

Ny cafébyggnad på Skantzenområdet i Hallstahammar

Antikvarisk kontroll

Norrtunbo 1:1
Svedvi socken
Västmanland

Helén Sjökvist

Innehållsförteckning

Inledning	3
Bakgrund	4
Genomförande	5
Bilder	6
Referenser	8
Otryckta källor	8
Litteratur	8
Tekniska och administrativa uppgifter	9

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel 021-80 62 80
Fax (021-13 20 76)
E-post info@kmmd.se

© Kulturmiljövård Mälardalen 2006

Omslagsfoto: Cafébyggnaden, fasad mot norr. Foto Anders Eriksson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2006/01407.

ISSN: 1653-7408
ISBN 10: 91-85591-63-7
ISBN 13: 978-91-85591-63-3

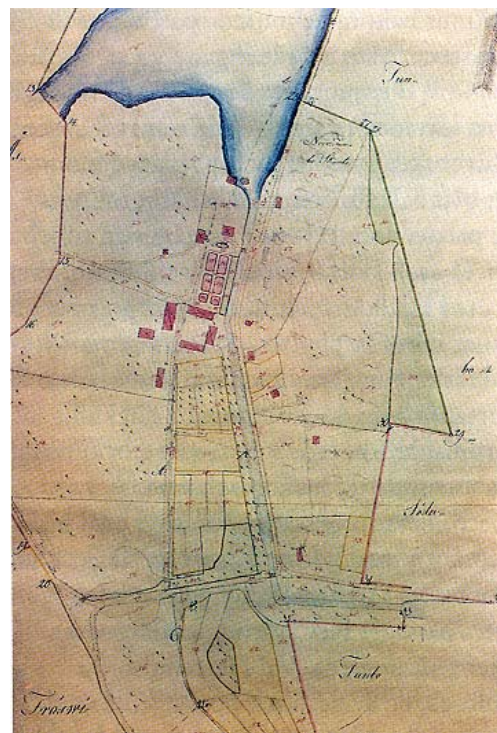
Tryckning: Kulturmiljövård Mälardalen

Inledning

Under 2005 uppförde Strömsholms kanalbolag en ny cafébyggnad på Skantzenområdet i Hallstahammar.

Området kring Skantzen är en del av Strömsholms kanal vilken är av riksintresse för kulturmiljövården. Kanalen är även byggnadsminne vilket innebär att Länsstyrelsen ställde krav på att Länsmuseum skulle medverka som antikvarisk kontrollant vid nybyggnationen. Kontrollen utfördes av Anders Eriksson på Västmanlands läns museum. Rapporten har färdigställts av Stiftelsen Kulturmiljövård Mälardalen.

Byggandet av det nya caféet föregicks även av en livlig debatt i Hallstahammar då det redan finns ett café i den så kallade Mekanikusbostaden på Skantzenområdet, vilket drivs av Svedvi-Bergs hembygdsförening.

Figur 1: Skantzens läge i förhållande till Hallstahammars tätort. Gröna kartan 11G SV Västerås 1994.

Figur 2: Karta över Skantzen upprättad 1781.

Bakgrund

Strömsholms kanal utgör en 10 mil lång farled mellan Smedjebacken i Dalarna och till Borgåsund vid Mälaren.¹ Kanalbygget påbörjades 1777 och öppnades för trafik 1795.

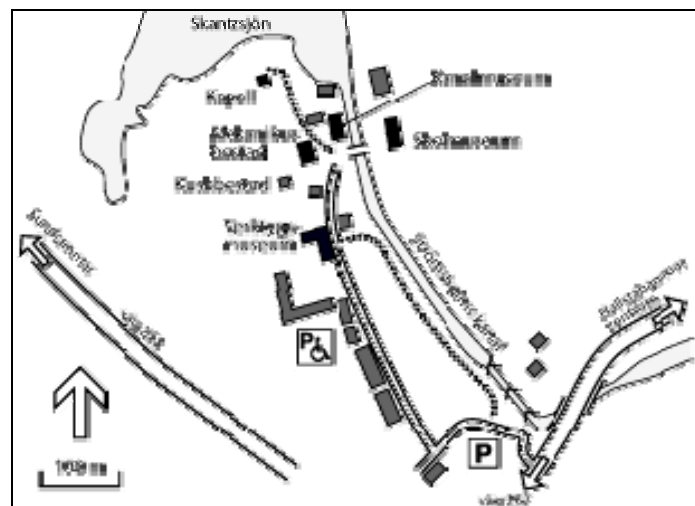
Riksintresset för Strömsholms Kanal [U7] motiveras av att kanalen utgör en del av den järnbruks- och kommunikationsmiljö i ett sammanflätat transport- och produktionssystem. Strömsholms kanal är landets näst äldsta kanal och löper utmed Kolbäcksåån och dess sjösystem.²

Järnbruken i området lokaliserades till forssträckor där kanaler med slussar bildade transportleder förbi fallen. I och med att kanalen byggdes anlades även Skantzsjön som en vattenreservoar för slussarna nedanför sjön.³ Namnet Skantzen kommer från den järnåldersbefästning – Norr Tumbo Skantz – som ligger i närheten.

Intill den anlagda sjön påbörjades även uppförandet av ett huvudkontor för kanalbolaget. Byggnadsarbetena påbörjades 1779 med smedja, smedbostad och magasin. Snart utökades bebyggelsen ytterligare med Mekanikusbostaden 1782, stall och vagnshus 1783. På 1840-talet hade området omkring 40 permanenta och sex provisoriska byggnader. 1856 tillkom en skola i området.⁴

På Skantzenområdet finns idag ett stort antal byggnader bevarade, däribland brukskontor, bostad för den kanalansvarige, Mekanikushus (teknisk chef), arkivbyggnad och f.d. gästgiveri. Idag inryms bland annat kanalmuseet i byggnaderna.

Den nya cafébyggnaden uppfördes på platsen för den s.k. Södra fägården. Nybyggnadens huvudmåt sammanfaller med de almått som anges för Södra fägården i samband med en brandförsäkring 1828. Enligt kartor över området kan man konstatera att det funnits flera olika byggnader med olika funktioner på platsen från 1800-talet fram till mitten av 1900-talet.

Figur 3: Skantzenområdet med verksamheter idag. Illustration: Ekomuseum Bergslagen.

¹ Ström 2004 s. 190

² <http://www.u.lst.se/u/amnen/Kulturmiljo/Riksintressen/Riksintressenomraden.htm>

³ Österberg 1995 s. 10

⁴ Svensk Lärartidning nr 18 1901

Figur 4, överst t.v: Mekanikusbostaden. Foto Helén Sjökvist.

Figur 5, överst t.h: Kanalbolagets kontor. Foto Helén Sjökvist.

Figur 6, nederst t.v: Sluss vid Skantzénområdet. Foto Helén Sjökvist.

Figur 7, nederst t.h: Området till vänster i bild berördes av nybyggnationen. Foto Helén Sjökvist.

Genomförande

Cafébyggnaden uppfördes i regelverk. Byggnaden är ungefär tjugofem gånger sju meter. Fasaden är utförd med dels partier med liggande fasspontpanel i exempelvis gavelrösten och dels partier med stående locklistpanel. Fasaderna är avfärgade med röd slamfärg. Byggnaden har även stora glasade fasadpartier mot norr, söder och öster. Taket täcks med rött, tvåkupigt tegel.

Problem uppstod i samband med utsättning av byggnaden då ritning/karta och verklighet inte stämde helt överens. Problemen uppstod i anslutning till en stenmur som vid utsättning kunde konstateras ligga närmare den planerade cafébyggnaden än vad den gjorde enligt ritningarna. Detta innebar problem för det fortsatta bygget. Då muren inte fick röras togs terrassen på byggnadens södra sida bort och tillgängligheten till varuintaget löses genom en ramp. Man lät därefter muren ingå som en del av den södra fasaden.

En större förändring från ursprungshandlingarna var att byggnadshöjden ökades med 1300 mm på grund av bestämmelser som gör gällande att takhöjden i ett storkök måste vara 2700 mm och inte som på ritningen 2400 mm samt att höjden i fläktrummet även det var nödvändigt att ökas. Då övriga omkringgivande byggnader inte har någon enhetlig byggnadshöjd eller sammanhållet volymspel för byggnaderna inom området.

Uteplatsen gjordes av antikvariska skäl i ordning genom återställande av tidigare gräsyta istället för som föreslaget med trädgårdsplattor eller gräsarmering.

Området för inlastning utfördes med tryckimpregnerat golv i en bredd av ca 1500 mm, från husgavel förbi dörrpartiet.

Interiören i serveringsrummet är utförd med väggar av hyvlad furupaenl som brandskyddsbehandlats. Golvet är belagt med tegelrött oglaserat klinker från Höganäs.

Uppvärmning av byggnaden ska utföras som direktverkande elvärme. Byggnaderna skall anslutas till kommunalt vatten och avlopp.

Bilder

Figur 8, överst t.v: Stenmuren söder om den nya cafébyggnaden före arbetets påbörjan.

Foto: Anders Eriksson VLM 104121:15.

Figur 9, överst t.h: Stenmuren före arbetets påbörjan. Foto: Anders Eriksson, VLM 104121:16.

Figur 10, nederst t.v: Färdigställd cafébyggnad, fasad mot söder samt västra gaveln. Foto: Anders Eriksson VLM: 104122:34.

Figur 11, nederst t.h: Trappa och galvaniserat räcke vid entrén på norra sidan. Foto: VLM 104122:36.

Figur 12, överst t.v: Färdigställd cafébyggnad, fasad mot norr. Foto Anders Eriksson, VLM 104122:32.

Figur 13, överst t.h: Fasad mot norr. Foto: Anders Eriksson, VLM 104122:33.

Figur 14, mitten t.v: Uppglasad gavel mot öster. Foto: Anders Eriksson, VLM 104122:35.

Figur 15, mitten t.h: Södra fasaden uppförd över stenvallen. Digitalfoto Anders Eriksson, VLM.

Figur 16, nederst t.v: Detalj av södra fasaden vid dörr samt stenvallen.

Digitalfoto Anders Eriksson, VLM.

Figur 17, nederst t.h: Interiör i serveringsrummet. Digitalfoto Anders Eriksson, VLM.

Referenser

Otryckta källor

<http://www.u.lst.se/u/amnen/Kulturmiljo/Riksintressen/Riksintressenomraden.htm>

Litteratur

Bäckström, AG. 1901. Ett sällsynt tjänstjubileum. Svensk läraretidning 18/1901. Stockholm.

Ström Krister. 2004. Synnerligen märkliga – byggnadsminnen i Västmanlands län. Västmanlands läns museum och Västmanlands hembygdsförbund årsskrift 79. Västerås.

Österberg, Ann. 1995. Med mycken möda och stort besvär – om Strömsholms kanal och dess historia. Västmanlands fornminnesförening och Västmanlands läns museum årsskrift 72. Katrineholm.

Figur 18: Stationen Skansen vid Strömsholms kanal, "efter naturen tecknad". Illustration av J.F. Meyer. Ur Illustrerad tidning 1865 nr 5.

Tekniska och administrativa uppgifter

Kulturmiljövård Mälardalen nr:	06037
Västmanlands läns museum dnr:	VLM 050002
Länsstyrelsen dnr:	432-4906-04 432-12132-04
Fastighetsbeteckning:	Norrtunbo 1:1
Landskap:	Västmanland
Län:	Västmanland
Socken:	Svedvi
Kommun:	Hallstahammar
Ägare-beställare:	Strömsholms kanalbolag
Arkitekt:	Björn Norman AQ- arkitekter Eskilstuna
	Samt: BA Byggkonsult i Västerås AB Drottninggatan 30 724 64 Västerås
Entreprenör:	Ångström och Öholm Pilgatan 8 C 721 30 Västerås
Antikvarisk kontroll:	Anders Eriksson Västmanlands läns museum Slottet 722 11 Västerås